

הרב צבי שכטר

בענין הגעלה בשאר משקין

נהגו כבר מכמה שנים בכמה מבתי החרושת, שעושים שאקאלאד — פארעווע רותח באותם הכלים שעושים בהם שאקאלאד — חלבי רותח ע"י הגעלה בינתיים, אלא שכידוע אפילו מעט מן המעט של מים עלול לקלקל כלי גדול מלא שאקאלאד, ואם יגעילו במים יש לחוש שמא לא ינגבו את כל מימי ההגעלה, וישארו כמה טיפין ויפסידו את הכל, על כן נהגו להקל להגעיל בשאר משקין, והוא עפ"י דברי הרמ"א לאור"ח (תנ"ב ס"ה) דאין מגעילין בשום משקה רק במים, מיהו ברעבד מהניא הגעלה בכל משקה, ובעלמא קיי"ל (עי' שו"ע יו"ד סי' ק"ח ס"ג) דשעה"ד כדעבד דמי, וכאן בגלל חשש הקלקול וההפסד נהגו לדונו כשעה"ד, ולהקל להגעיל לכתחילה בשאר משקין, אלא דאף בשאר משקין נמי איכא למיחש לקלקול הנ"ל, שכמו שכמה טיפי מים יכולים לקלקל כלי גדול מלא שאקאלאד, כמו"כ כמה טיפי שאר משקין, על כן נהגו להגעיל בקאוקא-ביין איצ"ל (אשר ממנו הוא דנעשה השאקאלאד, ולא יתקלקל מחמתו), ועי' מזה בס' תפארת צבי (סי' כ"ט ונ"ט) מהרד"צ קארנמעהל, שליט"א.

א. ונראה דכל החשבון הזה צע"ג מתחילתו וע"ס, ראשית כל, חומרת הרמ"א שלא להגעיל בשאר משקים הוא לא סתם חומרא בעלמא, אלא מקורו בחי' הרמב"ן לחולין (קח:) שהוכיח כן מסוגיית הגמ' דטיפת חלב, עיי"ש בבהגר"א להל' פסח (תנ"ב ס"ק י"ח). ומאי דקיי"ל דשעה"ד כדעבד דמי, היינו דוקא כשיש באמת שעה"ד, כגון בעובדא דיו"ד הנ"ל, כשיש בליעת שמנונית של איסור על המרדה שאינו ב"י, שבודאי שעה"ד הוא, שהרי על הלחם יחי האדם, אבל בנד"ד, בכדי שיהי' לנו שאקאלאד פארעווע ולא רק חלבי, קשה לדון כה"ג כשעה"ד. [ועי' כעין זה בתשו' מנחת יצחק ח"ט סי' ע"ז דאינו רואה נחיצות כ"כ באכילת גלידה פארעווע שנצטרך לצרף בזה שיטות בכדי להקל]. ובפרט בימינו, שיש בתי חרושת שעושים שאקאלאד-פארעווע בכלים נפרדים, וממילא אין נחיצות בכלל להקל בזה.

ב. ועל כולם נראה להוסיף עוד דברי האגר"מ (כיו"ד ח"א סוס"י ס') לענין הגעלה בשומן, שהרשב"א שחולק על הרמב"ן ועל הר"ן, והתיר להגעיל בשאר משקין, לא הזכיר בתשובתו אלא יין ומזוג, וא"כ אפשר שמודה לאסור בשמן ושומן וחלב. ואף הרמ"א שכתב בדבדבד מהניא הגעלה בכל משקה, ומשמע דאף שמן וחלב בכלל דמהני, אפשר שעכ"פ אין שומן הבשר בכלל משקה [אלא דינו כאוכל] עיי"ש, מה שציין מס' תפא"י למשניות טהרות. [אלא שצ"ע סתירת דברי האגר"מ אהר"י, דכיו"ד ח"ב (סוס"י מ"א) כתב, שפלא שלא הביא הרשב"א מהא דכל יום ויום נעשה גיעול לחברו, שרק הביא מתרומה דאפשר ביין, דמזה אין רא"י כל כך, דאפשר דהוא רק כיון, כדאיתא בר"ן ס"פ כל הבשר, ולא בשמן ושומן, ואילו מהך גמ' דכל יום ויום נעשה גיעול לחברו יש להוכיח דאפילו ברוטב ושומן ג"כ חשיבא שפיר כהגעלה.]

וה"נ יש להעיר לענין הגעלה בקאוקא-כיו"ן איע"ל דרק כשהוא חם הוא נוזל, ובמצבו הנורמלי (רו"ם טעמפערטשור) הוא דבר גוש (כשאקאלאד), דזה בודאי יש לדון כאוכל ולא כמשקה, ולומר דלא מהני הגעלה הנעשית בזה, ואפילו ברעבד.

ג. והנה הרמ"א לאו"ח (רס"י תנ"ב) הביא מהראשונים דלהגעלה בעינן תמיד שהמים יהיו רותחים, דהיינו מעלה אבעבועות בדרגת 212, ולא ינחתו מרתחתן, ומבואר להדיא בס' או"ח דכך הוא הדין אפילו בידוע לנו להדיא שלא היתה בליעת האיסור בחום גבוה שכזה. אלא שכמה מגאוני הדור שעבר [החזו"א, הגרצ"פ, ובעל האגר"מ ז"ל] תפסו שדבר זה הוא רק בתורת חומרא, ומעיקר הדין סגי באמת במגעיל בחום גבוה שבכיוצ"ב גבלע האיסור בהכלי, דכבולעו כך פולטו, ואף דיש שפקפקו בזה [כתשו' מנחת יצחק בכמה מקומות], מכ"מ תפסינן לדינא דבשעה"ד סמכינן בזה אסברת ככ"פ.

והנה בבישול השאקאלאד בבתי החרושת, מקפידים מאוד שלא לבשלו בחום יותר מ-140 בערך, פן ישרף, וממילא הוה"נ כשמגעילים ע"י הקאוקא-ו-כיו"ן איע"ל ג"כ אין שמה חום של מעלה רתיחה, ואף דבשעה"ד תפסינן לדינא דסגי להגעיל בחום של כככ"פ, מכ"מ קשה לדון כה"ג כשעה"ד, בכדי לאפשר לשומר תורה לאכול שאקאלאד פארעווע תוך וא"ו שעות לאכילת בשר, וכנ"ל אות א'.

ד. ואף דלכל היותר אין כאן אלא נ"ט בר נ"ט ע"י בישול, שהשאקאלאד הפארעווע נתבשל בכלים חלביים תוך מעל"ע לבישול החלב, ואין צריכים

להמתין ו' שעות אחר אכילת בשר בכדי לאכלו, ורוב העולם אין אוכלים שאקאלאד יחד עם הבשר, אלא אחר גמר אכילת הבשר, וכל תכלית היותו פארעווע היינו שלא נצטרך להמתין וא"ו שעות, מכ"מ נראה דבין המאות והאלפים של שומרי תורה שיסמכו על ההכשר בודאי יהיו כמה וכמה שיאכלו את השאקאלאד בעוד הבשר בין שיניהם ממש, [ע"י תשרי הג"ל שבמנח"י]. ובפרט אצל ילדים קטנים, כידוע.

ה. ואגב יש להעיר, דהבדל יש בין המתנת ו' שעות אחר בשר לבין המתנת שעה אחת, דהמתנת ו' שעות אינה אלא מנהג, משא"כ שעה אחת, דמשמע קצת מדברי הזוהר (שהובאו בבהגר"א ליר"ד סי' פ"ט סק"ו) שהוא אסור מדינא מדרבנן, ונפק"מ בזה לקטן שלא הגיע לחינוך, דאפילו נתפוס כדעת הרמב"ם וכפסק המחבר (בשר"ע אר"ח שמ"ג) שאף בא"י דרבנן אסור לספוחו בידים, מכ"מ בדבר שאסור רק מטעם מנהג כבר כתבו כמה פוסקים [ע"י בתשרי יחזה דעת ח"א סי' ט' לענין קטניות] שא"צ להחמיר בזה, כשהם צריכים לכך. [באכילת שאקאלאד חלבי מסתמא יש לדון הרבה אם יש כ"כ נחיצות וצורך כמו באכילת קטניות].

וכן נפק"מ לענין להאכיל לחולים, דבכדי להתיר לאכול חלב תוך שעה מאכילת בשר בעינן שיהא עכ"פ חולה שאב"ס, משא"כ לאכול אחר שעה תוך וא"ו שעות, אפי' אם רק חולה במקצת נמי יש להתיר, ע"י כף החיים לסי' פ"ט (אותיות ד' וכ"א).

ו. והנה כשמגעילים כלי מחלב לפארעווע א"צ להמתין עד שיהא אינו ב"י, דבהיתרא בלע קיי"ל דנ"ט בר נ"ט מותר, ע"י מחבר הל' פסח (רס"י תנ"ב). ואף שהביא שמה המשנ"ב [כבה"ל ד"ה שאין] שמן הנכון ליזהר אפי' בהגעלת כלי חמץ להמתין עד שיהיו אינם ב"י, היינו דוקא בכדי לחוש לדעת הרמב"ן הסובר דחמץ שמו עליו, ואף קודם זמנו דינו כאיסורא, ונ"ט בר נ"ט אסור בו, משא"כ בהגעלת כלי מחלב לפארעווע, בודאי דינן כהיתרא בלע ואפשר להגעילו אפי' תוך מעל"ע בלי ששים. אך דא עקא, שהחלב שהשתמש בו מתחילה לבישול השאקאלאד לא הי' חלב ישראל, אשר לדעת המחמירים בזה בודאי צריכים לדנונו כאיסורא, וכשקובעים על ההכשר שמאכל מסויים הוא "כשר ופארעווע", הכונה בזה בודאי היא שהוא כשר ופארעווע אפילו לאלו הנוהרים בחלב סתם, וממילא א"א להגעיל תוך מעל"ע לבליעת החלב. וכמו"כ מה"ט אין להקל ולומר [כנ"ל] דהלא בין כה וכה השאקאלאד

הפארעווע אינו אלא — לכל היותר — נ"ט בר נ"ט ע"י כישול, ואין אוכלים אותו ביחד עם הבשר ממש, ולזה א"צ להמתין ו' שעות, דלא לו הנזהרים כחלב סתם, הלא נמצא דהוי נ"ט בר נ"ט דאיסורא, ואין כאן מקום להקל.

וסיומא דמילתא, כהא נחתינן כהא סלקינן, שאין לסמוך על אופן ההגעלה הנ"ל לעשיית שאקאלאר פארעווע בבתי החרושת.